

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Oversendt elektronisk til:
postmottak@fin.dep.no

Høringsuttalelse: Utkast til forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån

Forbrukerrådet viser til at Finansdepartementet i dag den 27. september 2018 har sendt utkast til forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån på høring.

Høringsnotatet er utarbeidet av Finanstilsynet og ble oversendt til Finansdepartementet den 31. august 2018.

Forbrukerrådet støtter i all hovedsak Finanstilsynets utkast til forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån, og mener det er flere forhold som taler for at det nå endelig fastsettes en egen forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån:

- Ifølge Finanstilsynet hadde volumet av forbrukslån ved utgangen av andre kvartal 2018 økt til hele 108,4 mrd. kroner. I en situasjon hvor det generelle rentenivået forventes å øke i tiden fremover, vil sårbare husholdninger med kombinasjoner av høye boliglån og dyre forbrukslån kunne få problemer med å håndtere sine lånekostnader. Det er derfor nødvendig å bremse utlånsveksten knyttet til usikret kreditt.
- En undersøkelse i regi av Finanstilsynet pr. fjerde kvartal 2017 viste at hele 35,9 prosent av innvilgede forbrukslån avvek fra retningslinjenes krav. Dette er et urovekkende høyt avvik, og illustrerer nødvendigheten av å forskriftsfeste regler om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån.

- Flere finansforetak har overfor Finanstilsynet argumentert med at de ikke følger kravene i eksisterende retningslinjer fordi heller ikke andre foretak gjør det. Dette bekrefter nødvendigheten av å omgjøre frivillige retningslinjer til lovfestet regulering.
- Ifølge Finanstilsynet utgjorde husholdningenes gjeld regnet i forhold til disponibel inntekt 225 prosent ved utgangen av 2017, og har økt kraftig de siste årene. Gjeldsveksten blant norske husholdninger har vært større enn inntektsveksten nesten uavbrutt siden utgangen av 1990-tallet, og husholdningenes finansielle sårbarhet har økt betydelig i denne perioden.¹

Den kraftige gjeldsveksten vi har sett i Norge de siste årene tilsier også at det er behov for strengere markedsføringsregler om tilgangen til kreditt, og da særlig usikret kreditt. Tydeligere rammer for markedsføring vil også kunne bidra til konkurransen mellom ulike tjenesteytere i større grad skjer på like vilkår, til gunst for de mer seriøse aktørene som opererer innenfor kredittmarkedet.

Forbrukerrådet vil for øvrig peke på at det i Sverige nylig er innført et rentetak på 40 prosent og et kostnadstak på 100 prosent for såkalte «høgstkostnadskrediter», i tråd med anbefalingene i SOU 2016:68 om «*Starkt konsumentskydd på marknaden för högstkostnadskrediter*».² Bestemmelsen om innføring av rentetak og kostnadstak trådte i kraft i Sverige den 1. september i år, jfr. § 19 a og b i Konsumentkreditlagen.³ Sverige har med denne bestemmelsen lagt seg på en noe mer restriktiv linje enn Finland, som i 2013 innførte et rentetak for denne typen lån på 50 prosentpoeng over referanserenten. Ved at våre naboland treffer tiltak mot såkalte «snabblån», blir det også viktig at det samme skjer i Norge for å forhindre økt fremvekst av slike lån her til lands.

Forbrukerrådet viser i denne sammenheng til at Finansdepartementet i Finansmarkedsmeldingen 2018 (Meld. St. 14) skriver at rentetak kan være et aktuelt virkemiddel også i Norge, og særlig dersom små men dyre forbrukslån med kort løpetid skulle få et visst omfang. Departementet mener likevel at et

¹ Finanstilsynet: Finansielt utsyn, juni 2018, side 11.

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/de1768219a1c47f88db65a096c8ab862/finansielt-utsyn-juni-2018-16.21.pdf>

² Statens offentliga utredningar (SOU 2016:68):

<https://www.regeringen.se/contentassets/6b5fa309fab945a189d01882d8143118/starkt-konsumentskydd-pa-marknaden-for-hogkostnadskrediter-sou-201668>

³ Sveriges Riksdag:

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/konsumentkreditlag-20101846_sfs-2010-1846

rentetak først bør vurderes når en har vunnet noe mer erfaring med gjennomførte og planlagte tiltak, og dersom tiltakene viser seg ikke å ha tilstrekkelig ønsket effekt. Departementet følger imidlertid utviklingen nøye, og vil gi Stortinget en oppdatert orientering i neste års finansmarkedsmelding.⁴

Forbrukerrådet imøteser Finansdepartementets vurderinger knyttet til eventuell innføring av rentetak rettet mot dyre forbrukslån i Norge i Finansmarkedsmeldingen 2019.

Forbrukerrådet har for øvrig følgende kommentarer til enkeltbestemmelsene i utkast til forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån:

§ 1: Virkeområde

Finanstilsynet foreslår at forskriften skal gjelde både for innvilgelse og forhøyelse av usikret kreditt (forbrukslån) til forbrukere i regi av finansforetak, og at bestemmelsene også skal gjelde kreditt knyttet til kreditt- og betalingskort. Forbrukerrådet støtter dette.

Forbrukerrådet støtter videre tilsynets forslag om at forskriften også skal omfatte utenlandske finansforetak som driver virksomhet i Norge. Det er ingen grunn til at det i Norge skal være ulike regler for finansforetak basert på hvor foretakene er geografisk hjemmehørende. Alle foretak – uavhengig av hvilket hjemland foretaket har – og som utfører betalingstjenester i Norge, må underlegges et strengt og likeartet kontroll- og tilsynsregime. Det tilligger i utgangspunktet Finanstilsynet å sørge for at slik kontroll og tilsyn finner sted, og at dette også omfatter agenter, filialer og grensekryssende virksomhet fra andre EØS-stater. Beviligende myndigheter må sikre at tilsynsorganer settes i stand til å utføre sine oppgaver på en god måte.

Forbrukerrådet mener prinsipielt, ut i fra et helhetssyn om best mulig forbrukervern, at alle finansforetak bør ha en plikt til å være tilsluttet Finansklagenemnda for å kunne drive personkunderettet virksomhet i Norge.

§ 2: Dokumentasjon av kredittvurdering

Forbrukerrådet støtter Finanstilsynets presisering om at gjeldsopplysninger skal sjekkes mot gjeldsregister eller gjeldsportal.

⁴ Finansdepartementet: Finansmarkedsmeldingen 2018 (Meld. St. 14), underkapittel 4.6.3 om vurderinger av rentetak, side 83.

Forbrukerrådet mener at tjenesteytere som unnlater å utføre slike undersøkelser i gjeldsregister eller gjeldsportal i realiteten heller ikke foretar en seriøs kredittvurdering, og bør dermed kunne gjøres erstatningsansvarlige for eventuelle gjeldsproblemer som kundene kan havne i.

§ 3: Betjeningsevne

Mens det i de eksisterende retningslinjene anbefales at kunder ikke bør innvilges lån dersom de vil få problemer med å håndtere en renteøkning på minst fem prosentpoeng, foreslås det i utkastet til forskrift at lån i slike tilfeller ikke skal innvilges. Forbrukerrådet støtter denne innskjerpingen, og mener at betjeningsevne skal tillegges vesentlig betydning i forbindelse med søknader om usikret kreditt og forbrukslån. Presiseringen om at kunder må kunne håndtere en renteøkning på minst fem prosentpoeng for at kreditten skal kunne gis, er viktig for å unngå at sårbare husholdninger havner i en vanskelig gjeldssituasjon.

Det er videre viktig at låntakere evner å betjene sin gjeld også i en økonomisk «stressituasjon», for eksempel som følge av et økt rentenivå eller på grunn av uforutsette hendelser i privatlivet (herunder f.eks. arbeidsledighet, sykdom, samlivsbrudd, etc). Også i slike tilfeller vil kravet om at man skal kunne håndtere en renteøkning på fem prosent være viktig.

Forslaget til ny forskrift vil bidra til tryggere rammer for mange forbrukslånskunder i finansmarkedet. Rent samfunnsøkonomisk er det kostbart at folk havner i gjeldsproblemer, men det er først og fremst tale om hvilke personlige konsekvenser et altfor stort låneopptak kan få for de enkeltpersoner eller husholdninger som rammes.

Strengere krav til forsvarlige utlånsrammer vil sannsynligvis reduserer andelen misligholdte kredittavtaler og føre til lavere grad av gjeldsproblemer. Det bør også være i finansforetakenes egeninteresse at kundene makter å betjene sine lån.

Etter Forbrukerrådets syn bør det videre presiseres i forskriften at svikt i tjenesteyters kredittvurdering også kan få sivilrettslige konsekvenser. Dette typisk at kundens gjeldsforpliktelse kan lempes eller bortfalle. Tilsvarende bør økonomisk tap kunde påføres grunnet kritikkkverdig opptreden fra kredittyster kunne kreves erstattet. Forbrukerrådet viser i denne sammenheng til Justis- og beredskapsdepartementets utkast til ny finansavtalelov fra september 2017, der det blant annet foreslås at kredittyster skal kunne holdes økonomisk

ansvarlig for kundetap som følge av at det innvilges lån som kredittyter åpenbart burde skjønt eller visst at ikke burde vært gitt.

§ 4: Gjeldsgrad

Finanstilsynet foreslår forskriftsfesting av et krav om at lån ikke skal innvilges dersom kundens samlede gjeld overstiger fem ganger årsinntekt. Dette er i samsvar med bestemmelsen i boliglånsforskriften, som også oppstiller et krav om at lån ikke skal overstige fem ganger egen inntekt. Forbrukerrådet støtter Finanstilsynets forslag.

§ 5: Avdrag

Det fremgår av høringsnotatet til Finanstilsynet at gjennomsnittlig faktisk løpetid på forbrukslån ligger i intervallet 2 ½ - 3 år. Forbrukerrådet støtter i utgangspunktet Finanstilsynets forslag om at finansforetak ikke skal kunne innvilge lån med løpetid over fem år, men mener det må være åpning for en viss fleksibilitet. En femårsregel vil sannsynligvis bidra til å kjøle ned forbrukslånsmarkedet noe, ved at terminbeløpene nødvendigvis vil måtte settes høyere for slike lån enn for lån med lengre nedbetalingstid, gitt samme rente.

Dersom en kunde åpenbart ikke vil makte å betjene et forbrukslån med løpetid over fem år, er sannsynligheten stor for at banken heller ikke bør innvilge et slikt lån. Forbrukerrådet mener samtidig at det bør være en åpning i forskriften for en viss skjønnsutøvelse, og anser at innføring av en maksimal avviksprosent, omtrentlig tilsvarende den fleksibiliteten som er lagt inn i boliglånsforskriften, kan være en mulig hensiktsmessig løsning som departementet bør vurdere nærmere.

Når det gjelder 3. setning i forslaget om at avdragsbetalingen skal ta utgangspunkt i en lineær nedbetaling med månedlige avdrag, oppfatter Forbrukerrådet at denne bestemmelsen kan tolkes i ulike retninger og at den dermed fremstår som noe uklar. Dersom formuleringen er ment å innebære at kundene skal låses til avtaler om annuitetsbaserte forbrukslån, er dette uheldig. Det bør være mulig for kunder som ønsker det å inngå avtaler om en brattere nedbetalingsplan, noe som også vil være rimeligere for kunden for låneperioden sett under ett. Dette kan enten skje i form av serielån, hvor terminbeløpene er større i starten på grunn av høyere avdragsselement, for så å minke gradvis gjennom låneløpet, eller ved at det gis full adgang til å nedbetale annuitetslån raskere gjennom ekstraordinære innbetalinger (ikke-lineær nedbetaling).

Ettersom serielån innebærer at de totale lånekostnadene blir mindre enn ved annuitetslån, mener Forbrukerrådet at finansforetak som tilbyr forbrukslån også bør tilby slike lån som serielån til sine kunder. Med mindre et forbrukslån er basert på en fastrenteavtale, bør det også forskriftsfestes at finansforetak ikke skal ha anledning til å belaste kundene ekstra i form av gebyrer eller lignende i forbindelse med eventuelle ekstraordinære innbetalinger. Slike tilleggsbetalinger må ikke innebære økte gebyrkostnader for låntakere.

Forbrukerrådet slutter seg for øvrig til Finanstilsynets forslag om at det må være en viss grad av fleksibilitet knyttet til avdragsbetalinger, gjennom at finansforetak skal ha mulighet til å gi avdragsutsettelse på grunnlag av ulike omstendigheter som kan tenkes å inntre i lånets løpetid og som forventes å være av forbigående karakter (f.eks. bytte av jobb, sykdom, mv.)

§ 6: Forenklet behandling ved refinansiering og kredittkort med lav kredittramme

Forbrukerrådet støtter tilsynets forslag og mener at bestemmelsen vil sikre behovet for nødvendig fleksibilitet i forbindelse med refinansiering. Bestemmelsen vil blant annet bidra til at kunder gis en mulighet til å både samle eksisterende forbrukslån hos færre aktører og samtidig kunne refinansiere usikret gjeld til en lavere rente. Samling av lån innebærer som regel også at kundene får bedre oversikt over egen gjeld.

§ 7: Endring av kredittramme

Forbrukerrådet støtter Finanstilsynets forslag om at kundens kredittramme ikke skal økes uten etter søknad fra kunden. Forbrukerrådet har dessverre sett flere eksempler på uheldig praksis fra finansforetak hvor kredittrammene til kundene er økt uten at kundene selv har bedt om det.

§ 8: Utfyllende bestemmelser

Forbrukerrådet mener det er fornuftig at Finanstilsynet delegeres myndighet til å gi utfyllende bestemmelser til forskriften, og mener at dette vil gi tilsynet nødvendig fleksibilitet til å håndtere fremtidige situasjoner og utfordringer.

Forbrukerrådet mener for øvrig at forskriften bør være tydelig på at kostnader som belastes forbrukerne må synliggjøres på en klar og tydelig måte, og at opplysninger om gebyrer som er påløpt og trukket må oppgis i kontoutskrifter og i årsoppgaver, både i nominelle kroner og i prosent. Dette kan eventuelt skrives inn som et tillegg i § 8, eventuelt som et eget punkt.

§ 9: Ikrafttredelse

Forbrukerrådet mener at forskriften bør tre i kraft så raskt som mulig.

Oslo, den 27. september 2018

Med vennlig hilsen
Forbrukerrådet

Jorge B. Jensen (s.)
Fagdirektør finans

Bjarki Eggen (s.)
Seniorrådgiver finans